Dr. sc. Ivor Janković voditelj je projekta iNEAL

Zoran Vitas/Večernji list

Mreža znanstvenika koja će premostiti jezični, disciplinarni i podatkovni jaz

Nakon što je u ožujku dovršen 26,5 milijuna kuna vrijedan projekt formiranja Centra za primijenjenu bioantropologiju, Institut za antropologiju kreće u još jedan vrijedan pothvat. Ova naša ugledna ustanova, koja je netom prije pandemije proslavila 25 godina postojanja tijekom kojih je ostvarila 63 projekta, što je rezultiralo s gotovo 2400 radova u bazi CROSBI, sada će biti nositelj projekta koji bi mogao znatno olakšati proučavanje neandertalaca na europskom kontinentu.

Treba li podsjećati na to da se neka od najvrednijih nalazišta vrste koja je nekada davno prostor dijelila i s našim izravnim precima nalaze i u nas? Kako se navodi u opisu projekta iNEAL, Integrating Neanderthal Legacy: From Past to Present, neandertalci su prva ljudska populacija koje se može prepoznati kao paneuropski fenomen. Tragovi njihovih kulturoloških i fizičkih ostataka mogu se pronaći u većini europskih zemalja, a živjeli su u razdoblju prije dvjestotinjak tisuća godina.

Znamo da postoji gotovo nepregledan niz znanstvenih i drugih istraživanja o njihovu postojanju i naslijeđu te je prikupljena velika kolekcija arheoloških i antropoloških podataka. Ali u toj sada već širokoj bazi postoje diskrepancije. Komunikacija između znanstvenika s različitih područja i iz različitih zemalja i dalje je zasnovana na osobnom naporu te je uglavnom vezana uz pojedinačne projekte. Projekt iNEAL, između ostaloga, predugo je odlagani pokušaj da se premosti geografski, jezični i disciplinarni podatkovni jaz te da se povežu stručnjaci.

Važno je naglasiti da je ovdje hrvatska vodeći partner, budući da je voditelj projekta hrvatski znanstvenik, dr. sc. Ivor Janković s Instituta za antropologiju u Zagrebu. Uz njega, u projektu važnu ulogu imaju i drugi hrvatski znanstvenici. Primjerice Sanjin Mihelić, ravnatelj Arheološkog muzeja u Zagrebu, voditelj je radne grupe 4 koja je posvećena diseminaciji rezultata projekta, a članovi su različitih radnih grupa i direktor Arheološkog muzeja Istre Darko Komšo, dr. sc. Nikola Vukosavljević, dr. sc. Barbara Cvitkušić i doktorandica Lia Vidas.

Sam projekt ipak nije usmjeren na financiranje istraživanja već prema znatno poboljšanoj suradnji, sklapanju dogovora, a sve zasnovano na povezivanju znanstvenika

SHUTTERSTOCK

Kombiniranim znanstveno utemeljenim pristupom olakšat će se stvaranje i rast baze podataka, postavljanje istraživačkih smjernica te uspostava dijaloga između znanstvenika. Projekt će pridonijeti boljem razumijevanju neandertalaca te uključivanju njihova naslijeđa u sadašnjost na temelju smjernica zasnovanih na znanosti koje će biti razumljive cjelokupnoj javnosti te potaknuti daljnje napore pri promoviranju naslijeđa ove vrste i na drugim područjima – kod neznanstvenih dionika, kao što su strukture državne administracije, muzeji i kulturni radnici, turistički sektor, malo i srednje poduzetništvo te druge zainteresirane strane.

Mogli bismo ovdje spomenuti kako smo jedna od rijetkih zemalja u kojoj se znanstvenici bave organiziranim istraživanjem neandertalaca i u kojoj postoje ustanove pristupačne javnosti poput Muzeja krapinskih neandertalaca. Međutim, može se postići i znatno više. Kako kaže prof. dr. sc. Ivor Janković s Instituta za antropologiju, projekt se bavi neandertalcima, njihovom kulturnom i biološkom ostavštinom, ali uključuje i arheologiju i antropologiju i genetiku, kao i aspekt korištenja njihove baštine u sadašnjosti. Neandertalci i njihovo naslijeđe jedino su antropološko područje kojim se iNEAL bavi.

– Cilj projekta jest utvrditi nedostatke u procesu proučavanja i predstaviti spoznaje o neandertalcima u raznim europskim zemljama te tako stvoriti čvrstu podlogu za daljnja istraživanja – rekao je prof. Janković.

Odmah je jasno da je projekt zamišljen tako da pomogne znanstvenicima koji se bave istraživanjem neandertalaca, pa se može očekivati da će se doći i do nekih novih spoznaja kada se projekt kompletira, ako ne i ranije.

– Definiranjem onoga što nedostaje postavit ćemo temelje za buduće smjerove istraživanja neandertalaca. Nadalje, povezivanjem vodećih znanstvenika koji se bave neandertalcima s različitih polazišnih točaka u raznim europskim zemljama stvorit će se internacionalan i multidisciplinaran tim. Dakle, tijekom ove četiri godine stvorit će se vodeća skupina koja će se baviti neandertalcima, pomagat će si međusobno i dopunjavati se u istraživanjima te sudjelovati i u drugim znanstvenim projektima – objašnjava naš znanstvenik.

Neandertalci su prva ljudska populacija koja se uistinu može prepoznati kao paneuropski fenomen. Od otkrića u maloj špilji u dolini Neander u Njemačkoj 1856. (ova drevna skupina ljudi dobila je ime upravo po toj dolini gdje su pronađeni njihovi fosilni ostaci), do drugih nalazišta s njihovim skeletnim ostacima ili artefaktima koja su otkrivena diljem Europe i u dijelovima Azije, tijekom vremena akumulirala se razna vrsta podataka. Međutim, tijekom više od 150 godina istraživanja, znanstvene metode, tehnološki i metodološki aspekti, teorija i praksa često su se razvijale različitim tempom, a katkada i različitim putanjama u različitim zemljama. Često je teško procijeniti i uspoređivati različite skupine podataka o neandertalskoj ostavštini. Iz brojnih razloga postoje i problemi vezani uz pristup podacima i informacijama s raznih nalazišta.

Osim toga, istraživačka pitanja koja postavljaju različite skupine i znanstvenici ne samo iz različitih disciplina već katkada i iz istih disciplina, ali različi-

DAVOR PUKLAVEC/PIXSELL

Definiranjem onoga što nedostaje postavit ćemo temelje za buduće smjerove istraživanja neandertalaca. Nadalje, povezivanjem vodećih znanstvenika koji se bave neandertalcima iz raznih polazišnih točaka u raznim europskim zemljama stvara se internacionalan i multidisciplinaran tim, objašnjava Janković

tih tradicija i različitih zemalja, često je teško usporediti, čak i ako im je cilj isti. Posljednje desetljeće bilježi se nagli uspon u komunikaciji znanstvenika iz bivšeg istočnog i zapadnog bloka. No, to se uvelike još uvijek temelji na individualnim vezama i povezano je s konkretnim analizama i radovima. Stoga je, kako bi se usporedili podaci o različitim aspektima neandertalskog naslijeđa iz Europe, ključno izgraditi čvrstu mrežu znanstvenika koja će pomoći pri stvaranju upotrebljive i uključive interdisciplinarne i multidisciplinarne baze podataka i platforme za razmjenu podataka namijenjene svima zainteresiranima za neandertalce. Posebna pozornost usmjerena je na uključivanje mladih znanstvenika kako bi se stvorio čvrst temelj i suradnja na području istraživanja neandertalaca u budućnosti.

Drugi važan aspekt akcije iNEAL jest promicanje svijesti među različitim skupinama dionika o važnosti neandertalske baštine kao dobra u obrazovanju, turizmu i drugim širim društveno-ekonomskim sferama. Trenutačno se puno truda ulaže u istraživanje, prezentaciju i interpretaciju neandertalske baštine i drugih materijalnih ostataka poput muzejskih eksponata, međutim, postoji opipljiv nedostatak umrežavanja na višim razinama, kao i u cijelom spektru dionika. Ono što nedostaje svim tim naporima jest uključivanje drugih dionika uz akademsku zajednicu, odnosno onih koji bi stvorili opipljiviju vezu sa stvarnim životom: lokalnih zajednica, lokalnih i regionalnih samouprava, privatnog sektora, malih i srednjih poduzeća, djelatnika iz sektora turizma i drugih, kako bi sudjelovali u pitanjima upravljanja arheološkom baštinom općenito, a posebno kad je riječ o neandertalcima. Nastavni planovi i programi za osnovne i srednje škole u mnogim zemljama mogli bi imati velike koristi od razrađenijih didaktičkih alata prilagođenih školskoj djeci koji su u središtu plana ove akcije.

Projekt ipak nije usmjeren na financiranje samih istraživanja već na poboljšanje suradnje, sklapanje dogovora, odnosno na izdanke postojećih projekata. Sve je utemeljeno na povezivanju znanstvenika pa se već slijedom toga očekuje da će iNEAL doista rezultirati novim različitim istraživanjima i analizama.

– Popis ustanova i pojedinaca dostupan je na stranicama projekta, a sada uključuje 28 zemalja i 70 ljudi. Namjeravamo tijekom sljedeće tri i pol godine uključivati i nove suradnike – rekao nam je prof. Janković.

– Projekt je potpuno financiran iz EU fondova, kao dio programa COST (Cooperation in Science and Technology) koji je dio programa Horizon 2020. Projekt ne financira zapošljavanje, ali financira mobilnost – istaknuo je prof. Janković. Tijekom prve godine projekta, unatoč problemima prouzročenih pandemijom, uspješno je održan niz sastanaka Akcije (uglavnom putem web-platformi, uz jedan sastanak uživo) i obavljen je niz radnih zadataka. Nadalje, uspješno su održane tri radionice, i to radne grupe 1 (Tübingen, Njemačka), radne grupe 2 (održana virtualno) te radne grupe 4 (u Zagrebu). Radionice je uspješno pohađalo čak 35 polaznika iz 35 zemalja. Šest mladih znanstvenika dobilo je financijsku potporu za kraće znanstvene boravke, što će znatno pridonijeti ne samo ciljevima Akcije već i razvoju njihovih karijera. Među njima je i hrvatski doktorand Marko Banda. Akcija je bila vrlo aktivna i na znanstvenim skupovima, pa smo tako organizirali sekcije na prošlogodišnjem kao i na budućem sastanku Europskog arheološkog društva.